

Over chantage en de Woningwet

De vmbo-examens geschiedenis van 2022

In veel opzichten was het examen GL/TL 2022-1 een doorsnee-examen. De meningen waren verdeeld, maar ook dat is normaal. Welke opvallende zaken zijn er te melden?

Vergelijkbaar met andere jaren.' Zo luidde een reactie tijdens de landelijke bespreking van de VGN van het examen GL/TL 2022-1 toen gevraagd werd naar een algemene indruk. Aangezien het examen van 2021 goed was ontvangen, mag deze reactie als positief beschouwd worden. In feite was het cijfer waarmee docenten het examen waardeerden hoger dan vorig jaar: 6,43 tegenover 6,37. Het examen zou erg lang zijn, zo was hier en daar te horen. Toch was het met 48 vragen drie vragen korter dan in 2021. Veel vragen over dezelfde onderwerpen was weer een andere reactie. Als voorbeeld werd 1848 genoemd, toch een belangrijk onderdeel van de syllabus. En een vraag over een ongewoon onderwerp, de Woningwet, zorgde juist voor de meeste beroering. Maar ook bij een betrekkelijk 'normaal' examen kan het interessant zijn te kijken of er zaken zijn die eruit springen.

Moeilijkheid

Over het vmbo-examen geschiedenis zijn bij het LAKS 7.990 klachten binnengekomen op een totaal van 22.940 kandidaten (ter vergelijking: over het examen Nederlands kwamen meer dan 12.000 klachten binnen op 51.116 kandidaten). Met afstand de meest voorkomende klacht was dat het examen te moeilijk was. Maar was het ook echt te moeilijk? De meningen waren hierover verdeeld. 'Op het eerste gezicht een lastig examen,' zei één docent op het forum van de VGN. 'Mijn leerlingen vonden het examen goed te doen, maar ik vond het voor hen best lastig,' zei een andere docent, die zich mogelijk zorgen maakte dat de leerlingen zichzelf overschatten. Een andere docent dacht ook dat het examen moeilijker was, maar vond dat juist fijn. 'Dan heb ik het gevoel dat ik het ergens voor doe.' Dit zijn natuurlijk individuele stemmen. De QuickScan geeft een betere indicatie wat docenten dachten. Daaruit blijkt dat 45 procent het examen moeilijk of te moeilijk vond, tegenover 46 procent in 2021. De eerste indruk was dus niet dat het examen moeilijker was dan vorig jaar. Wat zeggen de harde cijfers? De moeilijkheid van een vraag kan objectief worden vastgesteld met een zogenaamde p-waarde. Die waarde ligt tussen de 0 en de 1 en is het percentage van de maximumscore

dat gemiddeld is behaald. Dit is te berekenen door de gemiddelde score op de vraag te delen door de maximumscore. Hoe dichter de p-waarde bij de 1 komt, hoe makkelijker de vraag. Dit jaar was de gemiddelde p-waarde van de toets als geheel 0,56, ongeveer 1 procent lager dan vorig jaar. Inderdaad dus iets moeilijker. Maar zouden de docenten die ene procent minder inderdaad goed hebben aangevoeld of speelt er nog iets anders? Hetzelfde percentage leerlingen dat bij het LAKS klaagde over de moeilijkheid (58 procent), gaf aan vooral moeite te hebben met vraag 4 over de Woningwet. Deze vraag was niet moeilijk als je het antwoord had geleerd, want de vraag was een rechttoe rechtaan reproductievraag. Hij was wel moeilijk als je nooit van de Woningwet hebt gehoord, zoals leerlingen massaal aangaven. Als het goed is, komen alle begrippen uit de syllabus terug in de methode, maar bij de Woningwet lijkt dat niet altijd het geval te zijn geweest. Daarom blijft het advies voor docenten om ook af en toe een blik in de syllabus te werpen. Waarschijnlijk is deze vraag ook een reden dat docenten in de QuickScan aangaven dat het examen iets minder aansloot bij de lesstof dan vorig jaar. ►

Peter Jager is toetsdeskundige geschiedenis bij Cito voor de digitale en papieren examens geschiedenis vmbo, Peter.Jager@cito.nl.

Het Amsterdamse steegje Gebed zonder End in 1892. Foto: Jacob Olie. Collectie Amsterdams Archief.

De gegevens van de toets- en itemanalyse (TIA) op basis van de versnelde correctie

Hieronder staan schematisch de gegevens die bij Cito via het Wolfsysteem zijn binnengekomen op basis van de versnelde correctie. Deze gegevens zijn nodig om een afgewogen oordeel te kunnen geven over de aanvaardbaarheid, validiteit en betrouwbaarheid van het examen. Ook is het mogelijk om op basis van deze gegevens een vergelijking te maken met eerder afgenomen examens. Samen met het commentaar dat na afname op de examens gegeven wordt, leidt dit tot de vaststelling van de normering (de N-term) door het CvTE.

Het vmbo-examen 2022 in cijfers (alleen het papieren examen GL/TL)

	GL/TL
gemiddelde score / schaallengte	36,67 / 65
gemiddelde p-waarde*	0,56
vastgestelde N-term*	1,3
procent onvoldoende (na vaststelling door CvTE)	21,8
gemiddelde cijfer	6,4
betrouwbaarheid*	0,83
standaarddeviatie*	9,13
aantal kandidaten	22.940
steekproefgrootte	19.318

■ De **gemiddelde p-waarde** is een maat voor de moeilijkheidsgraad van een examen. Van eenzelfde orde is de **p'-waarde van een vraag**. Een p of p'-waarde van 0,10 betekent een erg moeilijk examen of een erg moeilijke vraag. Een waarde van 0,90 betekent een erg gemakkelijk examen of een erg gemakkelijke vraag. De p/p' wordt berekend door de gemiddelde score op een examen/vraag te delen door de maximaal haalbare score op dat examen/die vraag. De waardes worden vaak aangegeven als een percentage.

■ De **N-term** of de **normeringsterm** is een ijkvariabele die gebruikt wordt om de score op het examen om te zetten in een cijfer. Hoe hoger de N-term, hoe (relatief) moeilijker het examen was.

■ De **betrouwbaarheid** is de mate waarin de scores consistent, nauwkeurig en reproduceerbaar zijn, kortom vrij van meetfouten.

■ De **standaarddeviatie** is een spreidingsmaat. Hoe groter de spreiding, hoe beter de hele score-schaal wordt benut.

Zie voor meer informatie de toetstechnische begrippenlijst via tinyurl.com/CITOTTBL.

Chantage

Boven het verslag van de landelijke bespreking van het examen staat altijd vermeld dat het niet dwingend is, maar slechts adviserend. Docenten hoeven het advies dus niet op te volgen. Dat is een belangrijk verschil met een aanvulling op het correctievoorschrift, waarbij het correctievoorschrift wel dwingend wordt aangepast. Bij het verslag gaat het slechts om een verruiming van het cv. Dit kan gebeuren op basis van artikel 3.3, zoals dit jaar bij vraag 1. Artikel 3.3 stelt dat op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten ook antwoorden die niet in cv staan, mogen worden goedgekeurd. Een van de vakspecifieke regels voegt hieraan toe: 'mits uit gezaghebbende, wetenschappelijk verantwoorde publicaties.'

Het is interessant om de discussie over vraag 1 op het forum erbij te pakken. De vraag leek zo simpel: wat was de reden dat Willem II in 1848 van mening veranderde en toch opdracht gaf voor een nieuwe grondwet? Het antwoord in het cv was dat de koning bang was voor een revolutie. Veel leerlingen noemden echter als reden het feit dat Willem gechanteerd werd. 'Ik reken het goed,' zei een docent op het forum en voegde eraan toe dat de reden dat de koning van mening veranderde waarschijnlijk de rellen was, 'maar misschien was het wel chantage.' 'Dit is geen goed historisch onderbouwd argument,' reageerde een andere docent. 'Argumenten dat "het in het boek staat" of "ik heb het uitgebreid behandeld in de les" zijn geen valide redenen om het goed te rekenen.' Het verhaal over chantage is afkomstig uit de biografie van Willem II van Jeroen van Zanten. Wanneer we dat boek erbij pakken, lezen we dat het verband tussen de chantage en de nieuwe grondwet heel voorzichtig wordt gelegd. De chantage gaf de koning wellicht het laatste zetje, aldus Van Zanten. De auteur gaat verder: 'Er zijn echter meer beweegredenen geweest. Willems zucht naar

populariteit bijvoorbeeld en zijn ervaringen in Brussel in september 1830. En wat te denken van zijn wispelturigheid, zijn (vroegere) sympathie voor het liberalisme, zijn soldatentrots, zijn slechte gezondheid [...].¹

Zo bekeken zijn er wel heel veel goede antwoorden op deze vraag, tot aan de hartkwaal van de koning aan toe. Uit de landelijke bespreking kwam uiteindelijk dat chantage ook goed gerekend mocht worden. Leerlingen die dat antwoord gaven, hadden het boek van Van Zanten natuurlijk niet gelezen, maar hadden deze informatie uit een methode. Mooi natuurlijk dat leerlingen op de hoogte zijn van zo'n recente ontdekking. Maar, zoals Van Zanten aangeeft, speelde er meer (zoals het revolutiegevaar) en mag je hopen dat leerlingen daar ook kennis van hebben. Voor de examenmakers was daarom de les dat de vraag meer sturing had moeten hebben. Er had bijvoorbeeld beter naar een *politieke* reden gevraagd kunnen worden.

Duimregeling

Net als in 2021 was dit jaar de duimregeling weer van kracht. Daardoor konden leerlingen één eindcijfer niet laten meetellen voor de uitslagbepaling. Enerzijds moesten leerlingen zo gecompenseerd worden voor het door corona gemaakte onderwijs, anderzijds moest de regeling hun vertrouwen geven in de goede afloop van de eindexamens. In 2021 slaagde 10,2 procent van alle examenkandidaten dankzij deze regeling. Het aandeel kandidaten voor alleen vmbo was groter: 14,2 procent. Het vak geschiedenis werd in dat jaar door 1,3 procent van de vmbo-kandidaten gekozen als 'duimvak'.² Een aantal van hen besloot al in een vroeg stadium op welk vak zij de duim zouden leggen, met als gevolg dat hun inzet voor dit vak afnam. Anderen wachtten de examens af en gooiden er het bijltje erbij neer op het moment dat het tegenviel. Dit zorgde ervoor dat de examens geen goede afspiegeling vormden van wat leerlingen kunnen. Het effect op het geschiedenis-

examen is lastig vast te stellen. Van een laag cijfer is niet te bepalen of dit te wijten is aan een gebrek aan vaardigheid of aan inzet. Het 'duimeffect' blijkt wel uit het segment zeer laag scorende leerlingen, dat bij dit corona-examen groter was dan normaal. Dat is goed te zien aan het histogram (hieronder), waar aan de linkerkant de staafjes ver richting nul doorlopen. Ook de hoge N-termen van afgelopen jaren (dit jaar 1,3) geven te denken.

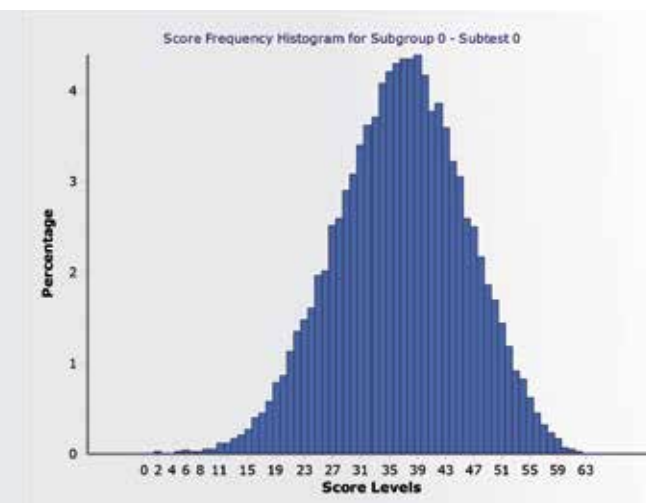
Digitale examens

Er worden ook al jaren digitale examens afgenomen. Daarbij gaat het om enkele honderden leerlingen voor de niveaus BB en KB. Wie nieuwsgierig is, kan eens een kijkje nemen op oefenen.facet.onl. Op die site staan de digitale examens die openbaar zijn gemaakt. Zeker voor de doelgroepen BB en KB hebben digitale examens veel voordelen. Ingewikkelde instructies die bij papier soms nodig zijn, kunnen hier achterwege blijven. De meeste digitale formats spreken voor zich. Een voorbeeld is de volgordevraag. Op papier moet een leerling nummers invullen, waarbij dus een vertaalslag nodig is naar gebeurtenissen of afbeeldingen. In een digitale variant slepen leerlingen de tekstvakjes of foto's zelf in de goede volgorde. Daarnaast is door het inzetten van film- en geluidsfragmenten meer variatie mogelijk in het gebruik van bronnen. Toch zijn BB- en KB-leerlingen een doelgroep waarover relatief weinig bekend is. Op het besloten en beveiligde forum is gelegenheid voor docenten om op deze examens te reageren, maar hier wordt helaas nauwelijks gebruik van gemaakt. Het zou mooi zijn als ook deze docenten van zich lieten horen. Hun feedback kan helpen om de examens nog beter op de leerlingen af te stemmen.

Omdat er niet veel reacties kwamen op de oproep voor nieuwe leden voor de constructiegroep (cg), zijn wij nog op zoek naar enthousiaste en creatieve docenten die willen meewerken aan de constructie. Naast de cg is er ook de mogelijkheid om te construeren op afstand in een zogenaamd constructieforum. De werklast is dan lager, maar docenten krijgen wel de gelegenheid om ervaring op te doen met het maken van examenopgaven en kunnen eventueel doorstromen naar een reguliere cg. Meer informatie is te vinden op de website van Cito via tinyurl.com/CITODOCP. Betrokkenheid van docenten bij het vak en bij de examens blijft van belang. In het artikel 'En het vak geschiedenis dan?' in het februari-nummer van *Kleio* van dit jaar wees Fred van Kruistum op de mogelijke consequenties van de nieuwe leerweg die gaat komen in het vmbo. Met name de invoering van een praktijkgericht programma kan grote gevolgen hebben voor de positie van het vak geschiedenis. Dit maakt het des te belangrijker om samen voor ons vak te blijven staan. Een vak waar het eind-examen al jaren een stabiel onderdeel van is. ■

Linkerpagina: Willem II in 1848. Schilderij door Jan Baptist van der Hulst. Collectie Koninklijk Huis.

Onder: Histogram met onderaan het aantal te behalen scorepunten (maximaal 65). De staafjes geven de scorepercentages aan van de leerlingen.

¹ J. van Zanten, *Koning Willem II 1792-1849* (Amsterdam 2013), 554.

² duo.nl/openonderwijsdata/images/examenmonitorvo-2020-2021.pdf.